

שמעתא למיקתא

גליון קפ"ג – פ' במדבר ה'תשע"ד / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

האם יש להימנע מלקיים שילוח הקן כשא"צ לביצים משום מידת אכזריות

א. מצוה מה"ת לשלוח אם מעל הבנים

נצטוונו מה"ת שלא נקח קן צפור האם והאפרוחים (או הביצים) יחד, אלא שנשלח האם קודם שניקח הבנים, שנאמר (דברים כב, ו) "לא תקח האם על הבנים שילוח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך".

ב. מצוה זו סגולה לבנים

ועל **בחינוך** (מצוה תקמה) שהביא **מהמדרש** (דברי כי תצא פסוקא ו) שהאדם זוכה לבנים בשכר מצוה זו, ודקדקו הדבר מאמרו "שילח תשלח כו' ואת הבנים תקח לך", כלומר בניס תיקח לנפשך, שהיה יכול לומר תשלח האם ולא היה צריך לומר ואת הבנים תקח לך, ע"כ. נע"י ברשי"ש (נהגות השמש על עץ חיים שער ט"ו פי"ג) שאין שילוח הקן נוהגת בימי ספח"ע. וכן מ"רה עד שמנ"ע, בשנת השמיטה ובשנת היובל. ודעת הגר"ח ק"ש שליט"א (שלח תשלח עמי קכו אות צ) דמי שנוהג כל דבריו ע"פ קבלה רשאי להימנע מלקיים המצוה. וע"י **באור לציון** (חגי פ"ט סוף הגה ה).

ג. טעם מצוה זו

וכתב **הרמב"ם במורה הנבוכים** (ג, מה) דהטעם שצטוונו שלא ניקח האם על הבנים, כי יש לבהמות דעה גדולה בזה, ואין הפרש בין דאגת האדם לדאגת הבהמות על בניהם, כי אהבת האם וחנותה לבני בטנה איננו נמשך אחריו השכל והדבור, אבל הוא מפעולת כח המחשבה המצויה בבהמות כאשר היא מצויה באדם.

אולם **הרמב"ן** (דברים שם) כתב דלעולם לא חס האל על קן צפור, שאין רחמיו מגיעין בבעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהם צרכנו, שא"כ היה אוסר החטיטה, אבל טעם המניעה ללמוד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר. כי האכזריות תתפשט בנפש האדם. והביא פירושיהם **החנוך** (מצוה תקמה) וסיים דמ"מ "הנך רואה בעיניך דעת שניהם כי יש במצוות התורה טעם להועיל בני אדם בדעותיהם וכו', ושאלו התועלת בעשייתן חלילה לבורא ברוך הוא".

ד. מצוה לשלוח את האם או אף לקחת הבנים

והנה בגליון קפ"א בארנו בס"ד צורת שילוחת האם. ועתה נבאר ענין קיחת הביצים. דהנה מצונו **בחכס צני** (סי' פג) שכתב דמה שאמרנו תורה "הבנים תקח לך" הוא רשות. ועי"ש שהביא ראיה לדבריו מדברי המשנה בש"ס חולין דקתני נוטל האם ומשלח הבנים חייב לשלח את האם. ודמשה בשלוחות האם סגי לקיים המצוה אע"פ שיש לקח הבנים.

ובספר בית לחם יהודה (שם) כתב **מהזוהר** דצריך ליקח הבנים דוקא. והביאו **הברכ"י** (שם אות ה) וכת' דאע"פ שמהמשנה הנ"ל לא משמע הכי, י"ל דבא לאשמועינן דאף אם שלח הבנים חייב לשלח האם, ומקיים מיהא שלח תשלח את האם, אבל לעולם לא קיים מצוה כמאמרה עד שישלח האם ויקח הבנים. וכ"ש לפי גירסת הר"י והרא"ש והרשב"א והר"ן, דגרסי במשנה אמר הריני נוטל את האם ומשלח הבנים לא אמר כלום, דאזי שפיר טפי עם מאי דמוכח מהזוהר הנ"ל, ע"כ. ודעת **החת"ס** (סי' ק ד"ה והנה בתשובת) דחייב לקחת הבנים (ועי"ש שמהחנינו הנ"ל שהביא שפירשנין מ"הבנים תקח לך" דאיכא סגולה לבנים משמע כהחכס צני, ושוב דחה הראיה). ובעל **השואל ומשיב** (נד שאול על סי' רצב) העיר שכן נראה מהאבן עזרא.

ולמעשה **הערוה"ש** (שם אותיות ג - ד) נקט כהחכס צני, ומי"מ סיים שם דמי שזיכהו ד' במצוה זו יקיים קרא כדכתיב, דכל רשות שבתורה היא כמצוה, רק דלגבי חובה רשות קרו לה, ועוד דלפי טעמי החכמה שנאמרו במצוה זו בפ"י הרמב"ן, בזהוהר ובתקונים בדוקא ואלא לקח את הבנים, וכן פסק **הגר"י פישר זצ"ל** (מכתב ברכה לספר שלח תשלח).

ה. לחפש קן כדי לקיים מצוה זו

והנה ילפינן **בחולין** (קל"ט): ת"ר "כי יקרה קן צפור לפניך", מה ת"ל, לפי שנאמר "שילח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך" יכול יחזור בהרים ובעבות כדי שימצא קן, ת"ל כי יקרה במאורע לפניך, ע"כ.

והנה משמע מדברי הש"ס דצורת המצוה אינה אלא במקום שבה לידו בדרך מקרה, ואין לחזור אחריה. ועפ"י כתב **בשו"ת תורה לשמה** (סי' רנח) דאולם המתחשדים לחזר בהרים ובעבות כדי למצוא לידו הקן הם עושים הפך דברי הברייתא הנזכרת, כי א"צ לקיים מצוה זו אא"כ היא תבא לידם מאיליה, ע"כ. וע"י עוד בסמוך.

ו. המוצא קן חיובו לשלוח את האם

מיהו יש לדון היכן שנקרה קן צפור לפניו האם חייב לשלח האם, או דלמא אין זו אלא מצוה קיומית ואינו חייב בה. ובאמת כבר יצא לדון בזה **בתשובת בני** (סי' סו), והעלה דבנקרה קן צפור מחויב להזדקק לה ולשלוח האם ואין רשאי לילך לדרכו. והוכיח כן משי"ס הנ"ל דאי ס"ד דליכא עליו חיובא מהיכי יתני לן למימר שיחזור בהרים, שהרי אפילו בנקרה לפניו יכול להניחה ולילך לו. ועוד דלפי **הזוהר** טעם מצוה זו היא לעורר יללת אימא עילאה על בניה, א"כ מצוה להדר אחר קן כדי לעורר רחמי אימא עילאה על בניה, ע"כ.

וכן נקט **בחכס צני** (שם) והוכיח כן מהמשנה בחולין דתנן "אמר הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים חייב לשלח שנאמר שלח תשלח", והביאו **ברכ"י** (שם אות ה וקו"א אות א) והוסיף דמשמע **מהאר"י ז"ל** שצריך להשתדל לקיים מצוה זו, ע"כ. וכן פסקו (דהוי מצוה חיובית) **הח"י רע"א** (רס"י רצב) ו**הפתי"ש** (שם סי' קא).

אולם מצונו **ברבינו בחיי** (דברים פכ"ב פ"ז ב' סוף) שכתב דמצוה זו אינה מצוה מחויבת כמו שאר מצוות, ואינו חייב לחזר אחריה במכוון אלא כשיזדמן לו, וזהו לשון "כי יקרה", ועוד שאינו חייב בשלוח אלא כשהוא רוצה ליקח הבנים, ע"כ. וכן **בשו"ת גבעות פנחס** (כ"י ח"א סי' ג' והובא בברכ"י קו"א שם) שכל על דברי החו"י, ונקט דאם אינו רוצה ליקח האם או הבנים אין עליו מצוה שלוח הקן, וכתב דהמתחסד בזה לא טוב עשה בעמיו והיא מדת אכזריות.

וכן **החת"ס** (א"ח"ס סי' ק) יצא לדחות דברי החו"י וכתב ע"פ הרמב"ם הנ"ל שכתב בטעם מצוה זו דהיינו שלא נתאכזר לעקור אם על בנים, דאם א"צ לבנים, אם מיבעיא דאינו מחויב לשלח האם, אלא אכזריות נמי עבדי. ואף **הרמב"ן** (שם) דס"ל דכל שהוא לצורך האדם אין מושג צני"ח, מ"מ אם איננו לצורך אדם שא"צ לבנים, אכזריות היא זו לגרש האם מעל בנים. אלא דלפי **הזוהר** הנ"ל שכתב דמצוה זו היא לעורר יללת אימא עילאה על בניה, יש להחיר אף בכ"י, אלא דלא קיי"ל כהזוהר, כי ש"ס ידלן פליגי עליה, שהרי נקטו דמצוה זו נוהגת אף בזמן שהבית היה קיים, ואז לא שייך האי טעם של המצוה. וידוע דהיכא דפליגי הנגלה עם הנסתר אין לנו עסק בסתירתו והנגלות לנו ולבנינו, ע"כ.

וכמו כן בכאורה יש לדחות והוכחת החו"י דהא דאמרו "יכול יחזור בהרים כו"י" לאו למימרא דכי יקרה חייב, אלא הכוונה דס"ד דיש לחזור אחריה שלא יענש בעידן דריתחא כמו שצונו **ברבינו יונה** (שערי תשובה שער ג' אות ב) דעשנין מן השמים בעידן דריתחא אם לא השתדל אחר קיום מצוה, קמ"ל דמצוה זו א"צ לחזר אחריה אלא כשיקרה לפניו וכמ"ש התורה לשמה הנ"ל.

ואף לפי מה שהבאנו בגליון פ"ה בס"ד בש"ס להטיל בהם **ציצית**, שאין משום עידן דריתחא אלא במצוות שמתחייבים בהם, כגון ציצית וע"י שלובשים ד' כנפות מתחייבים בהם ציצית, משא"כ מצוות שהיא רשות אף בשעת קיומם כגון שחיטה. מ"מ לכו"ע צריך להשתדל לקיים כל המצוות כמו שאמרו חז"ל (סוטה דף יז) "וכי משה רבינו היה תאב לאכול מפירות הארץ כו' אלא לקיים מצוות התלויות בארץ הוא רוצה" [נ"י בזה בגליון פ"ה], וא"כ אכתי י"ל דהו"א דעלינו לחזור אחר מצוה זו, קמ"ל דצורת מצוה היא כשנקרה קן צפור לפניו דוקא, וכמ"ש התורה לשמה הנ"ל. ועיניו **במקור חיים** (סי' תל ס"ק א ד"ה ונראה דהם) שהוכיח משי"ס הנ"ל דיש להשתדל אחר המצוה. וע"י עוד **במהרש"ם** (ח"א סי' ט).

ומה שהקשה החת"ס על הוזהר תינח בזה"י אבל בזמן שהמקדש קיים מאי איכא למימר. ע"י **בשו"ת מנחת אלעזר** (ח"ב סי' עח) שהעיר שפללא שלא ראה שקושיא זו מפורשת בזהוהר הנ"ל והוא בתקון הוזהר נתקון שתינתא דף כג ע"א) ויישבה שם. [ועיין משי"ס ליישב דברי החת"ס **בדברי יציב** (וי"ד סי' קצב)].

והחז"א (וי"ד סי' קעה ס"ק ב) הוכיח דאם פגע בקן ואינו רוצה לזכות בבנים אינו חייב לשלח, אלא דהוכיח החו"י "יכול יחזור בהרים וכו"י" לאו למימרא דכי יקרה חייב, אלא אי הו"א אמרינן יחזור בהרים היה כל אדם חייב פעם אחת בחייו לקיים מצוות שילוח, אבל השתא כי יקרא לא קרינן רק אין רוצה ליקח הבנים, והא דאמרו במשנה "חייבי" לשלח, היינו דהוא בחיוב שילוח ואינו רשאי ליקח האם, דבין לקיחת האם ובין לקיחת הבנים אסורין בלא קיום מצוה שילוח, ע"כ. וע"י **בספר שיח השדה** (לגר"ח"ק שליט"א קונטרס הלקוטים סי' ט) שהביא סמוכים מדברי הראשונים לשיטת החז"א.

מסקנא דדינא

העולה לדינא, הפוגע בקן צפור, אם צריך לבנים לקיימם, אבל אם אין צורך, אכן לא יצאו, מ"מ י"ל דרשאי להחמיר לצאת לכו"ע ואין לחוש משום אכזריות כיון שעושה כן לצאת ידי חובת הדעות דס"ל דאפילו במקום דאין לו צורך בביצים חייב לשלח. ומ"מ אף היכן שרוצה לזכות במצוה גם משום כי היא סגולה לבנים, י"ל דרשאי לטובב פני מצוה זו דהוי צורך. וכבר כתב **בעזר מקודש** (אה"ע סי' ה על סעי' יד) שאף לצורך כל שהוא הותר צער בעלי חיים. והארכנו בזה בס"ד בגליון קכ"א, וכן עמא דבר.

נעשה אונן אחר שהגיע זמן תפילה האם חייב בתשלומין

תנן [בבב"ב יז:] מי שמתו מוטל לפניו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצוות האמורות בתורה.

וכתב **הטור** [א"ח"ס סי' ע"א] מי שמת לו מת שמוטל עליו לקבורו, או אפי' אינו מוטל עליו לקבורו אם הוא מתאבל עליו כמו אחותו ושואה, פטור מק"ש. ואפי' אם רוצה להחמיר על עצמו ולקרות אינו רשאי. ואפי' אם יש לו מי שמשתדל בשבילו בצרכי הקבורה, פטור.

אולם **בב"י** [שם] כתב דלענין הלכה נראה דכיון דבירושלמי [בבב"ב פ"ג ה"ה] מספקא להו היכא דיש מי שישא משאו או רשאי להחמיר על עצמו, וספיקא במידי דרבנן הוא, דהא מדאורייתא ליכא איסורא במילתא, הרוצה להחמיר על עצמו היכא שיש לו מי שישא משאו אין מוחין בידו, וזה טעם דברי רבב"י [ח"א סי' נ"ח], וכ"ש דלהרמב"ם [פ"ד מהל' ק"ש ה"ן ורש"י] ריש פרק מי שפתן ז"ל רשאי להחמיר על עצמו, וכדאי הו"ל לסמוך עליהם שלא למחות ביד הרוצה להחמיר על עצמו היכא שיש לו מי שישא משאו.

וכ"כ לדינא **בשו"ע** [שם סי' א] - מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו, ואינו מוטל עליו לקבורו, פטור מק"ש ומתפלה, ואפי' אם רוצה להחמיר על עצמו ולקרות אינו רשאי. ואם יש לו מי שישתדל בשבילו בצרכי קבורה ורוצה להחמיר על עצמו ולקרות אין מוחין בידו.

איברא דביו"ד [סי' שמ"א סי' א] כתב השו"ע - מי שיש שטר לו מת שהוא חייב להתאבל עליו וכו', פטור מכל מצוות האמורות בתורה, ואפי' אם אינו צריך לעסוק בצרכי המת כגון שיש לו אחים שעוסקים בשבילו, וי"א שאפי' אם ירצה להחמיר על עצמו לברך או לענות אמנ אחר המברכין אינו רשאי.

וכתב **הט"ז** [סי' ע"א סי' ג] דנראה עיקר דבריו ביו"ד, דלא מקילין בספיקא דרבנן אלא בדבעדו ואי"א בע"א, אבל כאן למה נאמר לבתחילה שיעשה איסור נגד הטעם של כבודו של מת, ושכ ואל תעשה ערף.

וכ"כ **המשנ"ב** [סי' ע"א סי' ד] משמיה דהאחרונים דבדברי השו"ע ביו"ד מפ' דסתם להחמיר. וכן עיקר.

אולם **הא"ר** [סי' ב] כתב ד"ל דאין בזה סתירה כלל, כי בסברא ראשונה כתב שם דפטור מק"ש ולא סיים דאפי' אם ירצה להחמיר אינו רשאי כמו שסיים, משמע דפטור דקאמר היינו דאינו חיובא אבל אם ירצה להחמיר הרשות בידו, ולזה כתב עליו השו"ע וי"א דאפי' אם ירצה להחמיר אינו רשאי. וכבר נודע דסברא ראשונה שהביא השו"ע בסתם ס"ל עיקר לדינא, וכמו שפסק כן.

וכ"כ **ברכ"י** [סי' ב] דמה שפסק באו"ח הוא מה שהכריח בין הדעות, וביו"ד שכתב וי"א שאפי' אם ירצה להחמיר וכו', כוונתו דלסברא הראשונה אם יש לו מי שישתדל עבורו אם רוצה להחמיר רשאי, כמו שפסק באו"ח.

והביא דבריהם **בכה"ח** [סי' ד], וכתב דא"כ לפי הכלל המסור בידנו דבכל מקום שסתם מרן ז"ל ואח"כ כותב י"א דעתו לפסוק כסתם, א"כ ה"נ ביו"ד דעתו לפסוק כמ"ש באו"ח דמי שרוצה להחמיר אין מוחין בידו אם יש לו מי שישתדל עבורו. וע"כ כיון דקבלנו עלינו סברת מרן ז"ל ומרן הכי ס"ל, אין למחות ביד מי שרוצה להחמיר.

[ובענין מ"ש הט"ז דלא מקילין בספיקא דרבנן אלא בדבעדו ואי"א בע"א וכו', עיניין **בחכמת עולם** [א"ח"ס סי' ע"א] שכתב לבאר דהא דאין עושין ספק דרבנן וס"ס לבתחילה היינו רק בדבר הרשות, אבל בדבר מצוה עבדינן].

וכתב עוד **השו"ע** [וי"ד סי' שמ"א סי' ב] - מי שמת לו מת בשבת יאכל במצו"ש בלא הבדלה ולא יתפלל, ולא בבוקר קודם קבורה. ולאחר הקבורה יתפלל תפלת שחרית אם לא עבר זמנה, זמנת תפלת הערב לא יתפלל שכבר עבר זמנה, ולא דמי לשבת ולא התפלל ערבית שמתפלל שחרית שמים, כיון שבליה לא היה חייב להתפלל.

ובדגול מרובה [שם] כתב דנראה דדוקא בזה שמת בשבת שאלו חל עליו תפילת ערבית במצו"ש כלל, אבל אם מת בליה שכבר חל עליו חיוב תפילה קודם שמת, אף שאחר שמת לא היה יכול להתפלל צריך להתפלל

המסתפק בספה"ע איזה יום לספור, האם רשאי לברך ולספור שני ימים מספק

א. מצות הספירה לספור ימים ושבעות

פסק ה**שו"ע** (סי' תפ"ט סעי' א) דספה"ע צריך לספור מעומד ולברך תחלה וסופר הימים והשבעות. כיצד, ביום הראשון אומר: היום יום אחד (בעומר או לעומר), עד שמגיע לשבעה ימים ואז יאמר: היום שבעה ימים שהם שבוע אחד כו', ועל דרך זה מונה והולך עד מ"ט יום. (ויעיף **במ"ב** (שם) לענין בדיעבד אם ספר ימים ללא שבעות או להיפך).

ויש לדון במי שמסתפק איזה יום של הספירה היום, כגון האם היום יום מ"ז או מ"ח (ואינו בידו לברר), האם רשאי לברך ולספור הימים שמסתפק בהם. ויש לדון בזה בתרתי: **[א']** האם מותר לברך בכה"ג דדלמא הספירה הראשונה אינה נכונה והוא הפסק. **[ב']** דאפשר דספירה על הספק אינה בכלל ספירה ואינו מקיים בה מצוה כלל.

ב. הפסק בין ברכה לאכילה או קיום מצוה

והנה המברך על האכילה עליו לאכול מיד, וכן המברך על קיום מצוה עליו לקיימה מיד, ולא ישיח ביניהם, דאם שח צריך לחזור ולברך משום הפסק כמבואר ב**שו"ע** (סי' קס"ו סעי' ו). והכרעת **המ"ב** (שם סי' ק"ו) דאפי' אם **שח תיבה אחת** הפסק הוא וחוזר לברך. [ועי' עוד ב**ב"ב בחי"א** (כ"ל האות יא), **בתבא"ש** (סי' י"ט סי' ק"ג) ו**במ"ב** (סי' ר"ו סי' ק"ג)].

ג. הטעם דאסור להפסיק בין ברכה לאכילה או קיום מצוה

וביאר **הב"י** (סי' מ"ז ד"ה ואם בא) דהטעם שאסור להפסיק ביניהם, כדי להוכיח שהברכה חוזרת על האכילה או על עשיית המצוה, ועוד י"ל דאכילה ועשיית המצוה כיון שאם רצה שלא לעשותן עד אחר שעה הרשות בידו, כשמפסיק בין ברכה לאכילה או לעשיית המצוה נראה שאותה ברכה אינה חוזרת על אותה אכילה או אותה עשייה, ע"כ.

ד. הפסק ע"י שתיקה

והנה מצינו **לשבלי הלקט** (סי' קס"ו) דס"ל דלא רק דיבור הוא הפסק, אלא אף שתיקה הוה הפסק דהרי כתב דהמברך על המצוה לעשותה או על דבר לאכול ולא עלתה בידו לפי שעה ונתעכב מעט ועלתה בידו לאחר מכאן, צריך לחזור ולברך, ומסתברא דשיעור עיכוב זה כדי שאלת שלום תלמיד לרב (שבועות לב), והיינו שלום עליך רבי ומורי דבהאי לא לחיוב הפסקה, ע"כ. והביאו **הב"י** (סי' ר"ו). וכן פסק **הרמ"א** (סי' ר"ו סעי' ד). [ועי' בגליון נ"ז שהארכנו בס"ד לענין שיעור דבכ"ז].

אולם **האבודרהם** (ה"ל ברכות עמ' שי"ז) המובא ב**ב"י** (סי' קמ"ג) נקט דבכה"ג לא הוי הפסק. וכתב **המ"א** (סי' ר"ו סי' ק"ד) דלכתחלה ודאי לא מפסקינן, אבל בדיעבד אי"ל לחזור ולברך אפי' דיבר בנתיים. והכרעת **המ"ב** (שם סי' ק"ג וש"ע"י אות ג) דבכה"ג אינו חוזר ומברך משום סב"ל. [ועי' **הג"ח** (כ"ל האות ט) דדעתו דלכו"ע שתיקה לא הוי הפסק, ועי"ש איך שפירש דברי השב"ח].

ה. הפסק ע"י הליכה

ועי' **במ"א** (סי' קס"ו סי' א) דאף אם נימא דשתיקה אינה הפסק, מ"מ הליכה (אף ללא דיבור) גרע טפי והוי הפסק. אולם כבר האריך לדחות דבריו **הנשמת אדם** (כ"ל האות ו). וכן פסק **המ"ב** (סי' ס"ח סי' ק"ג) ו**הנ"ח** (אות ט) ויעי' לקמן בשם **הרמ"א**.

ו. להפסיק לצורך הברכה

מיהו כל זה כששח דבר שאינו מענין הברכה, אבל אם היתה השיחה לצורך הברכה או בעניני סעודה כגון שבירך על הפת וקודם שאכל אמר "הביאו מלח", "תנו מאכל לבהמה" וכיוצא באלו, כבר פסק ה**שו"ע** (סי' קס"ו סעי' ו) דאין בזה משום הפסק. וכתב **הרמ"א** (שם) ע"פ **הכל בו** (סי' כ"ד י"ג) דמ"מ כ"ז דוקא בדיעבד שכבר דיבר. וביאר **בביאור הלכה** (שם ד"ה ומ"מ) דאע"פ שאסור לאכול לפני שנותנים לאכול לבהמה מ"מ אין זה אלא איסור דרבנן ועי"כ איסור זה נדחה מפני איסור להפסיק. [ועי' **בכה"ח** (אות ט) שכתב דהשו"ע נמי ס"ל כהרמ"א בזה].

ומבואר מהרמ"א דלהפסיק לצורך הברכה אסור לכתחלה ורק בדיעבד לא הוי הפסק. אולם לדעת ה**שו"ע** אפילו לכתחלה שרי אם כבר בירך.

ז. להפסיק לצורך האכילה או המצוה

אולם כ"ז לצורך הברכה או הסעודה וכגון דצריך מלח וכדו', דאינו הכרחי לצורך "האכילה" גופא דהרי עכ"פ האוכל לפניו. אבל אם הוה דבר הנצרך לצורך האכילה גופא, וכגון שאומר הביאו האוכל עצמו שבירך עליו, אינו הפסק, והי"ל לענין מצוה וכגון שאומר "הביאו שופר" וכדו' אינו הפסק, ומבואר ב**שו"ע** (סי' תקצ"ב סעי' א) דבדיעבד דבבר בירך אם צריך רשאי להפסיק ואינו חוזר ומברך. ואם כבר התחיל קיום המצוה וכגון ששמע כבר חלק מתקיעות מותר אף לכתחלה בענין המצוה, כדאיתא ברמ"א (סי' תקצ"ב סעי' א) לפי ביאורו של **המ"א** (סי' ג-ה), וכן פסק **המ"ב** (סי' י"ב). [ועי' עוד **במ"ב** (סי' קס"ו סי' ע"ח) ומש"כ בזה בס"ד בגליון קס"ג].

ח. לברך על הספק אם איכא הפסק

ועתה נחזור להפסק הראשון שבב"ד, האם מותר לברך ע"מ לקיים מצוה על הספק וכגון שפי' יודע איזה יום של ספה"ע עליו לספור (ואינו בידו לברר), האם רשאי לברך ולספור שני הימים.

דיש לדון האם מותר לברך לכתחלה בכה"ג מתרי טעמי: **[א]** על הצד שסופר בראשון את היום שאינו נכון האם הוי הפסק גמור המחייב לחזור ולברך דספירה זו אינה שייכת עתה כלל (ועל צד זה אין עצה זו מועילה), או דלמא אין זה הפסק גמור כיון דעוסק בספירה. **[ב]** שאם ינימא דאינו הפסק גמור, יש לדון האם מותר לברך לכתחלה על הספק, דאפשר שהספירה הראשונה אינה נכונה וסוף סוף נמצא הפסק בין ברכה למצוה ואסור לעשות כן עכ"פ לכתחלה כמבואר לעיל.

והנה לכאורה י"ל דאף אם יספור ספירה שאינה נכונה הראשונה אכתי אין כאן הפסק, דכיון דעושה לצאת מהספק צורך המצוה היא זו. ודמי ל"הביאו שופר" דשרי. וכן מוכח מה**מ"ב** (סי' תפ"ט סי' לב), וכ"כ **הכה"ח** (אות ע) בשם **המאמר"ר והמנח"ש** (ח"א סי' יח אות ב ד"ה וכן).

אלא דאכתי יש לדון בספק השני האם שרי לעשות כן לכתחלה. והנה מצינו לה**רמ"א** (יו"ד סי' י"ט סעי' א) שכתב דאם שוחט בבית המטבחים, שהוא מקום מטונף, יברך ברוחך ד' אמות קודם שיכנס לשם, ולא ידבר עד אחר השחיטה, ע"כ. ומבואר דאע"פ דעיי' שהיו מרוחק יצטרך להפסיק בין הברכה למצוה מ"מ מתיירס לכתחלה דכיון דליכא דרכא אחריית כבדיעבד דמי. ואי"כ י"ל דה"ה דניח דכיון דאפי' בלא"ה רשאי לברך. [ואדרבה אפטר דברי' עדיפא דהתם ודאי עושה הפסק ובני"ד לא הוי אלא ספק, וספק דרבנן לקולא, ואע"פ דלא עבדינן ספק דרבנן בידים וכמו שהארכנו בס"ד בגליון י"ב מ"מ הכא דא"א בענין אחר עבדינן].

שו"מ בס"ד **בתבואות שול** (סי' ט"ז סעי' ב) שעמד בב' הניפקות הני"ל, ופשת דלא הוי הפסק בכה"ג כלל, דעוסק באותו ענין הוא. והוכיח כן מברכת שופר דאע"פ דכל סדר התקיעות ספיקא נינהו כמבואר בא"ח סי' תק"ג, ואי"כ הוי"ל דלא לברוכי כלל דלמא תש"ת הוא העיקר או תר"ת, ואי"כ תשר"ת הוה הפסק בין הברכה לתקיעות האמיתיות דאינן כי אם קולות בעלמא, ואין לומר דמ"מ תקיעה הראשונה כדניח הוא ואי"כ אין כאן הפסק בין הברכה להתחלת המצוה, זה אינו דאם הדיון הוא תש"ת או תר"ת היכא דתקע תשר"ת הפסיד גם התקיעה הראשונה כמבואר שם. אלא דכ"י שעוסק במצוה זו אפילו לצאת ידי ספיקא לא הוי הפסק כיון שמוכרח הוא לזה, ומנהג הוא אפילו נתקלטה למערי מ"מ עסק באותו ענין, וכן משמע מהמאמר"ר הובא בשו"ע סימן ק"ט סי' ב', ע"כ.

וכן מבואר ב**שו"ע** (או"ח סי' ל"ד סעי' ב) שפסק לענין הנחת תפילין של רש"י ור"ת "וואם אינו יודע לכוין המקום ולהניח שניהם יחד, יניח כדברי האחד של יד ושל ראש, (ויסלקם מיד), ויניח האחרים על סמך ברכה הראשונה". דלפי הני"ל י"ל דלא חי"י להפסק אע"פ דאפשר דכשיניח א' מהם שמא לא ייד"ח והוי הפסק (וכמבואר במ"ב שם סי' ק"י) וכדברי התבא"ש.

אולם **במקראי קדש** (פסק ח"ב סי' י"ז) יצא לדון בני"ד והביא ראיה מרש"י (עירובין ג' ד"ה הרי"ר) דבכה"ג בכלל הפסק הוא, שהרי כתב לענין מעשר בהמה דאם קראה לשתים בב"א "עשירי" ולא ידע איזה עשירי גמור ואיזה אחד עשר שנקרא עשירי, בעו תרווייהו תנופת חזה ושוק וסמיכה, ולבי אומר דאינו מברך על התנופה ועל הסמיכה דלא להוי ברכה לבטלה, ע"כ. והיינו דאם הראשון הוא עשירי גמור והאחרון לא הוי עשירי הוי מעשה התנופה הראשונה הפסק, ע"כ. [ועי' **בהרי קדש** שם שהעיר מהשו"ע הני"ל].

אולם יש לדחות דאין כוונת רש"י משום הפסק, דאם משום האי טעמא אין כאן ברכה לבטלה, דאף אם נימא דמעשה התנופה הראשון הוי אף על כיון מ"מ אין כאן ברכה לבטלה. ועי"כ י"ל דכוונת רש"י דאין לברך על כל או"י אע"פ דמספק צריך להקריב שתיהם מ"מ אין על כל כ"א או"י דין ודאי אין הוא הפסק. וכן מובא ברמ"א (סי' ק"ג) והכי ניחא דלא תיקשי מראיית התבא"ש הני"ל. וכן נ"י להוכיח מה**הק"מ** (יו"ד רמ"י ש"כ) דבכה"ג אין הוי הפסק. וכן מבואר **בדבר אברהם** (שפירא ח"א סי' ל"ד) דלא חשש בני"ד משום הפסק. וכן הוא **במנח"י** (ח"א סי' מ"ח), וכן משמע מה**קובץ תשובות** (ח"ג סי' פ"א), ודו"ק.

ט. ספירה מספק

ואע"פ דמבואר מהני"ל דמותר לברך אף בגוונו דאיכא ספק הפסק, מ"מ אכתי יש לדון בני"ד אם מותר לברך לכתחלה, דאפשר דספירת שני ימים מספק אינו בכלל ספירה כלל. וכבר הסתפק בזה **בערוגת הבושם** (או"ח סי' קס"ח אות ז). והאב"ז (יו"ד סי' רמח אות ג) כתב דבכה"ג ספירה אחת מקלקלת חברתה. וכבר יצא לדון בזה **בדבר אברהם** (שם) והביא ראיה מהבעל המאור דאף בכה"ג בכלל ספירה היא, שהרי כתב דלא פורסי' ב' ספירות משום ספיקא דיומא דלא בגונו לטורפ' ב' ספירות. וספיקות מספק, דאפשר ספירה שניה נמשכת עד יו"ט ראשון של עצרת, ואתי ללולוי ביו"ט דאזי. ומוכח דמשום חיסרון ספירה גופא ליכא.

אולם **במקראי קדש** (שם) יצא לדחות דליכא ראיה מדברי הבעל המאור דהתם שיש שבאמת יודעים כמה ימים לעומר, דהרי בקיאין בקביעותא דירחא, ומה שעושים יו"ט שני אינו אלא משום דמנהג אבותינו בידינו, ע"כ. והוא דוחק, דאם ספירה על הספק אינה ספירה, היאך ש"י שיתקנו ח"ל מצות ספירה בצורה שאינה ראויה, ועי"כ וכ"כ **בשאלת שלמה** (סי' מ"ט).

ולכאורה נראה דבכה"ג יספור מספק מנין ענין הימים, ולענין הברכה ישמע עלמא אחר אפטר, ואם לאו יברך בעצמו. והמנח"י (ח"א סי' מ"ח) פסק שישפור אף בברכה. וכן נראה דעת ה**גריש"א** זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' פ' ואשרי האש"י ח"ג סי' אות ט). ודעת ה**אור לציון** (ח"ג פט"ז אות ז) שבכה"ג יספור אותו יום ללא ברכה (ולא משום הפסק בברכה אלא משום דיש לחוש דספירה בכה"ג אינה בכלל ספירה).

-מסקנא דדינא-

העולה לדינא, המסתפק בספה"ע איזה יום עליו לספור, יש אומרים מספק מועיל לו לספור הימים שמסתפק בהם. ויש אומרים שמועיל לספור באופן זה. ולמעשה א"א אין בידו לברר יום הספירה, יספור מספק מנין הימים שמסתפק בהם, ואם מברך על ספירה יש לו על מי לסמוך (ובשאר הימים אם התברר היום הנכון, אף לכתחלה ממשך וסופר בברכה).

שחרית שתיים. וכ"כ **ביד אברהם** [שם].

וכ"כ לדינא **במשנ"ב** (סי' ע"א סי' ק"ד) משמיה דרך החיים ומגן גבורים שחבר אחרונים, דאם מת לאחר שחל עליו כבר חיוב התפילה, כגון שמת לאחר שהאיר כל פני המזרח, אע"פ שלא קברו עד לאחר חצות, משלים בזמן מנחה, דהואיל וכל עליו החיוב מתחילת עת שבא זמן תפילה אע"פ שלא היה שהות לגמור התפילה, חייב להשלים אח"כ התפילה בזמן מנחה.

אולם **הברכ"י** (יו"ד סי' שמי"א סי' ט"ז) כתב דמסתמות דברי הפוסקים מוכח דכל שמת לו מת עד שלא התפלל והיה אונן כל זמן אותה תפלה אין לה תשלומין, אף אם קודם שמת המת היה זמן להתפלל אלא שהוא לא התפלל בתחילת זמן התפלה לפי שערין היה לו שהות וזמן הרבה ואדחכי והכי איתרע ביה מלתא וחליף שעתא, אין לתפלה ההיא תשלומין כיון דהיה פטור בשעת החיוב. והכי אסברה ניהלן הרב בית דוד [בא"ח סי' פ"ג], וכתב שם שכך הורה הרב פרח מטה אהרן, אבל מסיק דהרב מהר"ח עשאל הביא ראיה שחייב מ"מ הרמב"ם פ"ב דהגיגה אם נטמא בליל י"ט הראשון אף שטרם למחר פטור אבל אם נטמא ביום ראשון חייב, ופירש מרן [בכ"מ שם] כיון דכשהאיר י"ט ראשון היה חייב, אלמא אע"ג דהיה לו אח"כ זמן כיון שכבר היה קצת זמן שחל עליו חיוב צריך תשלומין. עכ"ל. וכ"כ הרב דבר משה יו"ד סי' פ"ז. ויש לפקפק בראייתו, וגם מסתמות הפוסקים משמע דחילוק.

וכן **בדמכת שלמה** (או"ח סי' ע"א) אחר שהביא דברי הגאון מליסא זצ"ל, דאם מת אחר שכבר אור היום וחל עליו חיוב תפילה מחייב אח"כ להשלים במנחה, וראייתו מחייב דמבואר בכ"מ פ"ב דהגיגה דאם חל עליו החיוב חייב אח"כ בתשלומין. כתב דלפענ"ד במחילת כבוד גאונו זצ"ל אינה ראיה. והעלה דכיון דאפסידא זמן שיהיה פטור ממש לא שייך אח"כ תשלומין ופטור לגמרי.

וע"ע בשו"ת **שבט הלוי** (ח"ד סי' י"א אות ב' וחי' סי' י"א) דתמה על הגאונים מגן גבורים שדמיהם מסקנת הברכ"י בלי טעם מספיק. וכתב דלהלכה מסתברים דברי הגאון חיד"א, הבית אפרים, והגאון מהרש"ק שפוסקים כהגאונים ביד דוד ופרח מטה אהרן. דפטור מתשלומין, וכל מסקנת המשנ"ב. ולמעשה נראה דכיון דמדיד מח' לא יצאנו, יתפלל תפלת התשלומין על תנאי דאם אינו מחייב הרי זו תפילת נדבה [נכעין מה שמצינו בשו"ע סי' ק"ח סי"א ובמשנ"ב שם סי' ק"לג].

[**נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א**]

פניני מוסר

עניני שבת קדש – סדר ליל שבת (ב)

טעם שאומרים 'אתכם לשלום' – וג' יש להפליא עוד על מה זה שלח מלאכים ופטרום לשלום, הלא טוב שיתעכבו יותר וישמחו גם בפעוטה, היא אלא תקנה ורמז לאו בודאי תרב שמחתם ויוסיפו לו ברכתם, ולמה ימחר לשלום מהו (להואי ישארו אצלנו לעולם כי אז נשמר בכל דרכנו, כי לך באו עמנו ככתוב תהילים צ"א, (יא).

אולי תתיירא שלא יראו דבר שאינו כהוגן, ודואג שלא יפרשו מעצמם מתוך כעס, לפיכך נתחכם לפטורם בפיוס". (סידור העינין, סעודה ראשונה)

טעם אמירת פסוק 'כי מלאכי' – "העושה מעוות הרבה מוסרים לו מלאכים הרבה לשמרו, ולכן תקנו לומר כאן פסוק זה (תהלים צ"א, יא) לזכר אף שפטור השני מלאכים יצוה עליך אחרים לשמור, עבור המצוות של כבוד שבת. ולפי שה' ובית דינו שמרו ליעקב ע"ה, וזכורת שמירת שבת כראוי וזכה לחיות יעקב, תקנו לומר גם פסוק ה' ישמור' (תהלים קכ"א, ח)...

אי נמי כי שבת היא הכלה וישראל החתן, והשני מלאכים מילין שושבינים ונגדם אומר כי מלאכי וכו'". (זה החזן המברכם וכנגדו אומר ה' ישמור וכו'". (שם הסופר מהמפרינס)

אשת חיל – "אחר כך אומר אשת חיל מראשה לסופה הרוזמות על השכינה". (שם סעודה ראשונה)

נעדר ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"